

Přijímání koncepce sociální ekonomiky a sociálního podnikání v českém prostředí

Marie Dohnalová

Lze spojovat slovo sociální a slovo ekonomika? V zahraničí je znám pojem sociální ekonomie i sociální ekonomika. Existuje Asociace sociální ekonomiky, jsou Centra sociální ekonomiky a další organizace, které zkoumají, podporují nebo vykonávají sociálně ekonomické aktivity. Sociální ekonomika je spojena s tzv. třetím sektorem, který bývá chápán také jako občanský (neziskový) sektor. Jde o různé názvy pro z velké části se překrývající oblasti. K definování sociální ekonomiky jsou používány dva přístupy. Právně-institucionální přístup identifikuje právní formy subjektů sociální ekonomiky (sociálních podniků). Jeho zastánci uvádějí čtyři základní „pilíře“: družstva, vzájemné společnosti, asociace, nadace a další subjekty podle národní legislativy. Druhý, normativní přístup uvádí charakteristické rysy sociálních podniků: nezávislost na státu, vykonávání ekonomických činností, ale zároveň sledování sociálních nebo environmentálních cílů v daném místě. Reagování inovativním způsobem na místní potřeby, vytváření pracovních míst a práce s dobrovolníky.

V českém prostředí sociální ekonomika i sociální podniky existují, i když panuje všeobecně nízké povědomí o pojmu sociální ekonomika a nejasné představy, kdo je sociálním podnikem. Od roku 2002, kdy se konala v Praze světová konference o sociální ekonomice (u nás jako v první postkomunistické zemi), uběhlo několik let a podmínky pro přijetí pro nás nové koncepce se pomalu zlepšují. I když máme tradici jak ve spolkové činnosti, tak v družstevnictví, přesto na propojování sociálních a ekonomických aspektů instituce i veřejnost pohlížejí zatím nedůvěřivě.

Podnět pro zlepšení — ve smyslu přijetí koncepce, známosti sociální ekonomiky a sociálních podniků — přichází zatím ze dvou zdrojů. Jednak je to iniciativa zdola, občanský sektor, nestátní neziskové organizace, které vykonávají ekonomické aktivity a tím získávají vlastní příjmy a které samy sebe označují za sociální podniky. Druhým podnětem je evropská politika, konkrétně účelové financování z evropských fondů. Z minulého programovacího období jmenujme Evropský sociální fond, Operační program lidské zdroje a zaměstnanost, výzvu Sociální ekonomika. Z té byly podporovány projekty žadatelů, kteří splňovali principy sociálního podniku a požadavky formulované ve výzvě.

Téma sociální ekonomiky, výzkum sociálních podniků a sociálního podnikání rozvíjí několik let Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, Katedra studií občanské společnosti. Pro definování české sociální ekonomiky výzkumníci

z katedry používají zahraniční metodiku, která byla zveřejněna v roce 2006 ve studii EMES. Podle této metodiky tvoří českou sociální ekonomiku soukromé, na státu nezávislé subjekty — ústavy (obecně prospěšné společnosti), spolky (občanská sdružení), evidované právnické osoby církve, pokud zaměstnávají znevýhodněné osoby a/nebo vykonávají jako doplňkovou také ekonomickou činnost, družstva i obchodní společnosti založené za jiným účelem než je podnikání, osoby ze znevýhodněných sociálních skupin samostatně výdělečně činné a organizace, které sociální ekonomiku různým způsobem podporují.

Požadavek přijetí sociální ekonomiky v českém prostředí je dán nejen evropskými iniciativami, ale také potřebou zvyšovat zaměstnanost či výskytem sociálních problémů, jež vyžadují nová řešení, procesy souvisejícími s veřejnými rozpočty, probíhající reformou veřejné správy.

Jak u nás dosáhnout přijetí koncepce sociální ekonomiky a sociálního podnikání? To je podmíněno změnami ekonomickými, legislativními i společenskými. Zásadní a výchozí předpoklad pro přijetí koncepce je vzdělávání — „šíření myšlenek sociální ekonomiky“ na různých úrovních, předávání znalostí o sociální ekonomice a o sociálních podnicích v odborné i širší veřejnosti.

Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. přednáší na Katedře studií občanské společnosti FHS UK Praha